

3. Burlachkov V. *Teoretychni osnovy hroshovo–kredytnoi polityky ta svitova finansova kryza* // *Ekonomika Ukrainy*. – 2009. – №2. – S. 49.
4. Hrontkovska H.E., Kosik A.F *Макроекономіка: Navchalnyi posibnyk*. – Kyiv : Tsentр uchbovoi literatury, 2010. – 672 s.
5. Zlupko S. *Istoriia ekonomichnoi teorii : pidruchnyk ; LNU im. I. Franka*. – 2-e vyd., vypr. i dop. – Kyiv. : Vyd-vo «Znannia», 2005. – 719 s.
6. Keins Dzh. M. *Obshchaia teoriia zaniatosty, protsenta y deneh* – Moskva : yzd-vo «Helyos ARV», 1999. – 352 s.
7. Lahutin V. *Monetarna i fiskalna polityka u stratehii ekonomichnoho zrostannia* // *Finansy Ukrainy*. – 2002. – № 8. – S. 111–118.
8. Liutyi I.O. *Hroshovo-kredytna polityka yak faktor makroekonomichnoi stabilizatsii* // *Visnyk KNU im. T.H. Shevchenka. Seriya: Ekonomika: zb. nauk. pr. - Vypusk 46*. –K. : 2000. – S. 21–23.
9. Slipchenko T.O. *Mekhanizm monetarnoho rehuliuвання za umov tranzytyvnoi ekonomiky: dys. ... kand. ekon. Nauk. : 08.00.01: zakhyshchena 17.05.2011 ; Ternopil'skyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet*. – Kyiv, 2011. – 229 s.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Коркач Інна Вячеславівна, викладач кафедри економіки
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08400, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Коркач Инна Вячеславовна, преподаватель кафедры экономики
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08400, Украина

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Korkach Inna Vyacheslavivna, teacher of economics department
SHEE «Pereiaslav-Khmelnyskyi state pedagogical university named after Hrygoriy Skovoroda»
Str. Sukhomlinsky, 30, Pereiaslav-Khmelnitsky, 08400, Ukraine

---

УДК 331.25

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ

Лисяк Л.В.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні питання формування фінансових ресурсів недержавних пенсійних фондів в умовах реформування пенсійної системи України та можливості їх ефективного інвестування.

Метою дослідження є визначення проблем формування фінансових ресурсів недержавних пенсійних фондів України в умовах реформування пенсійної системи та окреслення можливих напрямів їх ефективного інвестування в умовах поглиблення пенсійної реформи.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів, у тому числі системний, порівняльний, графічний, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. У статті досліджено стан формування фінансових ресурсів недержавних пенсійних фондів України в умовах реформування пенсійної системи України, виявлено та узагальнено проблеми, що існують при цьому. Окреслено перешкоди на шляху ефективного інвестування недержавними пенсійними фондами акумульованих коштів та можливості їх подолання.

Галузь застосування результатів. Система державного фінансового регулювання, реформування пенсійної системи.

Висновки. За сучасних умов серйозним чинником стабілізації пенсійної системи України має стати ефективне функціонування усіх її законодавчо визначених рівнів. У статті з'ясовано особливості функціонування недержавних пенсійних фондів. Представлено детальний аналіз сучасного стану формування фінансових ресурсів недержавних пенсійних фондів України впродовж 2014-2016 рр. Здійснено оцінку їх діяльності та можливості ефективного інвестування акумульованих коштів.

Виявлено фактори, що позитивно впливають на розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні та чинники, що затримують їх поширення і розвитку. Визначено, що основними проблемами в Україні щодо інвестування акумульованих недержавними пенсійними фондами коштів є низький розвиток фінансового ринку, відсутність надійних і дохідних фінансових інструментів інвестування, недостатня розвиненість інфраструктури ринку цінних паперів, низький рівень

поінформованості населення. Доведено, що з метою як збереження, так і примноження коштів недержавних пенсійних фондів необхідно розвивати фінансовий ринок, підвищувати надійність фінансових інструментів інвестування. З'ясовано, що розвиток фінансового посередництва можливий лише тоді, коли відбуватиметься загальне зростання економіки країни та підвищення рівня довіри населення до цих інституцій.

Пожевлення економічної динаміки в Україні повинно відбутись за рахунок стимулювання державою розвитку малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць для всіх вікових категорій населення, викорінення неофіційної оплати праці, підвищення розміру офіційної оплати праці, що підвищить добробут населення та його спроможність здійснювати відрахування в недержавні пенсійні фонди. Також особлива увага у сучасних умовах повинна приділятися послідовній та науково обґрунтованій пенсійній реформі, яка терміново потребує вдосконалення та оперативних і стратегічних ефективних рішень. Першочерговими заходами у цьому аспекті є зниження рівня мінізації економіки, покращення інвестиційного клімату країни.

Ключові слова: пенсійна система, недержавний пенсійний фонд, фінансові ресурси, фінансовий ринок, реформування, інвестиційний клімат.

ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ПЕНСИОННЫХ ФОНДОВ В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ И ВОЗМОЖНОСТИ ИНВЕСТИРОВАНИЯ

Лысяк Л.В.

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы формирования финансовых ресурсов негосударственных пенсионных фондов в условиях реформирования пенсионной системы Украины и возможности их эффективного инвестирования.

Целью исследования является определение проблем формирования финансовых ресурсов негосударственных пенсионных фондов Украины в условиях реформирования пенсионной системы и определение возможных направлений их эффективного инвестирования в условиях углубления пенсионной реформы.

Методы исследования. В работе применена совокупность научных методов, в том числе системный, сравнительный, графический, что позволило реализовать концептуальное единство исследования.

Результаты работы. В статье исследовано состояние формирования финансовых ресурсов негосударственных пенсионных фондов Украины в условиях реформирования пенсионной системы Украины, выявлены и обобщены существующие проблемы. Определены препятствия на пути эффективного инвестирования негосударственными пенсионными фондами аккумулированных средств и возможности их преодоления.

Область применения результатов. Система государственного финансового регулирования, реформирование пенсионной системы.

Выводы. В современных условиях серьезным фактором стабилизации пенсионной системы Украины должно стать эффективное функционирование всех ее определенных законодательством уровней. В статье представлен подробный анализ современного состояния формирования финансовых ресурсов негосударственных пенсионных фондов Украины в течение 2014-2016 гг. Осуществлена оценка их деятельности и возможности эффективного инвестирования аккумулированных денежных средств.

Выявлены факторы, положительно влияющие на развитие системы негосударственного пенсионного обеспечения в Украине и факторы, задерживающие его распространение и развитие. Определено, что основными проблемами в Украине, связанных с инвестированием аккумулированных негосударственными пенсионными фондами средств является низкое развитие финансового рынка, отсутствие надежных и доходных финансовых инструментов инвестирования, недостаточная развитость инфраструктуры рынка ценных бумаг, низкий уровень информированности населения. Доказано, что с целью как сохранения, так и приумножения средств негосударственных пенсионных фондов необходимо развивать финансовый рынок, повышать надежность финансовых инструментов инвестирования. Установлено, что развитие финансового посредничества возможно только тогда, когда будет происходить общий рост экономики страны и повышение уровня доверия населения к негосударственным пенсионным фондам.

Оживление экономической динамики в Украине должно произойти за счет стимулирования государством развития малого и среднего бизнеса, создания новых рабочих мест для всех возрастных категорий населения, искоренения неофициальной оплаты труда, повышения размера официальной оплаты труда, что повысит благосостояние населения и их способность осуществлять отчисления в негосударственные пенсионные фонды. Также особое внимание в современных условиях должно уделяться последовательной и научно обоснованной пенсионной реформе, которая срочно нуждается в совершенствовании и оперативных и стратегических эффективных решениях. Первоочередными мерами в этом аспекте является снижение уровня теневой экономики, улучшение инвестиционного климата страны.

Ключевые слова: пенсионная система, негосударственный пенсионный фонд, финансовые ресурсы, финансовый рынок, реформирование, инвестиционный климат.

FINANCIAL RESOURCES OF PRIVATE PENSION FUNDS IN UKRAINE: PROBLEMS OF FORMATION AND INVESTMENT OPPORTUNITIES

Lysiak L.V.

Subject of research are theoretical and practical issues of formation of financial resources of private pension funds in the conditions of reforming of pension system of Ukraine and possibility of effective investment it.

Aim of the study is to identify the problems of formation of financial resources of private pension funds in terms of reforming the pension system and to determine the possible directions of their effective investment in the deepening of the pension reform.

Research methods. In the work of the applied set of research methods, including systematic, comparative, graphical, allowing to realize the conceptual unity of the study.

Results of the work. The article examines the state of formation of financial resources of private pension funds in the conditions of reforming of pension system of Ukraine, identified and summarized the problems that exist at the same time. Identified obstacles to the effective investment of private pension funds accumulated funds and the possibility of overcoming them.

Scope of results. The system of state financial regulation, reform of the pension system.

Conclusions. In modern conditions a major factor in the stabilization of the pension system of Ukraine should be the effective functioning of all its legally defined levels. The article determines the features of the functioning of private pension funds. Presents a detailed analysis of the current state of formation of financial resources of private pension funds of Ukraine for 2014-2016 assess their activities and the ability to efficiently invest accumulated funds.

The factors positively influencing development of system of private pension provision in Ukraine and the factors that delay their spread and development. The basic problems in Ukraine's investment accumulated private pension funds of funds is the low development of the financial market, the lack of reliable and profitable financial investment instruments, the underdevelopment of infrastructure of the securities market, the low level of awareness of the population. It is proved that in order to retain and increase the funds of private pension funds it is necessary to develop the financial market, increase the reliability of the financial investment instruments. It is found that the development of financial intermediation is possible only when will happen, the overall growth of the economy and improve public confidence in these institutions.

Recovery of economic dynamics in Ukraine should occur by stimulating the state development of small and medium business, creation of new jobs for all age categories of the population, the eradication of the informal wage, increasing the size of the formal wage, which will increase the welfare of the population and their ability to make contributions to the pension funds. Also, special attention in modern conditions should be given consistent and science-based pension reform, which urgently needs to be improved and efficient operational and strategic decisions. Primary measures in this aspect is to reduce the level of shadowing of the economy, improving the investment climate of the country.

Keywords: pension system, pension fund, financial resources, financial market reform, investment climate.

Постановка проблеми. Основою організації пенсійної системи України є солідарна система пенсійного забезпечення, яка на сьогодні довела свою безперспективність в умовах ринкової системи господарювання, системних змін соціально-економічних відносин. Адаже сучасні працюючі громадяни сплачуючи єдиний соціальний внесок, утримують нинішніх пенсіонерів, що істотно ускладнюється демографічними (зокрема тенденцією старіння населення), фінансово-економічними (падіння виробництва, безробіття, девальвація гривні) та політичними чинниками (військові дії на сході України та окупація частини її території, анексія Криму). Відтак навантаження на населення працездатного віку щороку посилюється. За даними Міністерства соціальної політики України, без реформування солідарної пенсійної системи вже у 2025 р. тільки 8 % чоловіків і 10 % жінок в Україні зможуть отримувати пенсію за віком. Тому в Україні триває активна розробка та впровадження дієвих заходів пенсійного реформування з метою формування справедливої пенсійної системи.

Розширенню джерел отримання пенсії за віком сприяє розвиток недержавних пенсійних фондів, тому дослідження проблем формування й використання фінансових ресурсів цих фондів та пошук шляхів їх збереження і примноження є актуальним науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам фінансової діяльності недержавних пенсійних фондів (НПФ) присвятили роботи такі відомі вітчизняні дослідники, як М.О.Кужелєв, Б.О.Надточій, А.А.Нечай, І.І.Рекуненко, С.В.Науменкова, М.Д.Бойко, А.В.Скрипник, Н.В.Ткаченко, І.С.Ярошенко та інші. Вчені доводять, що необхідно покращувати умови існування пенсійних фондів за рахунок економічного зростання в країні та реформування пенсійної сфери. Водночас, пошук та зміцнення фінансових ресурсів НПФ потребує більш детального вивчення з огляду на динамізм соціально-економічного середовища та впливу різних чинників на їх кількісні і якісні параметри.

Метою статті є визначення проблем формування фінансових ресурсів недержавних пенсійних фондів України в умовах реформування пенсійної системи та окреслення можливих напрямів їх ефективного інвестування в умовах поглиблення пенсійної реформи.

Виклад основного матеріалу. Значною проблемою сучасної пенсійної системи України те, що у ній нівелюється страхова основа, адже на сьогодні близько 65% пенсіонерів отримують мінімальну пенсію, у зв'язку з тим, що більшості пенсіонерам її «дотягують» відповідно до вимог законодавства, що розмір мінімальної пенсії не може бути нижчим за прожитковий мінімум встановлений для непрацездатних осіб. Таким чином сьогоднішні працівники втрачають стимули сплачувати внески у солідарну систему і отримувати «білу» заробітну плату [4; 8]. Сьогодні середній розмір пенсійних виплат українців становить 1692 грн, що у декілька разів нижче, ніж у країнах з розвинутими пенсійними системами. Водночас, пенсійні зобов'язання, за умов збереження солідарної системи та чинного законодавства, зростатимуть з року в рік з огляду на низку об'єктивних (демографічні чинники – середня тривалість життя українців збільшується на фоні зниження народжуваності), так і суб'єктивних чинників (передвиборчий популізм патерналістські настрої). Отже, об'єктивно стоїть питання про необхідність переходу до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Виходячи з перспектив пенсійного реформування, роль накопичувальних фондів в Україні з кожним роком зростатиме.

В Україні наразі активізувалося проведення пенсійної реформи. Це необхідна вимога МВФ для можливості отримання нашою країною чергового траншу. Не випадково у новій редакції меморандуму про співпрацю України з МВФ міститься ряд умов, значна частина яких пов'язана саме з пенсійною реформою. Зокрема, МВФ рекомендує встановлення єдиного принципу пенсійного забезпечення без надання пільг для будь-яких професій (крім військових), розширення бази для внесків у систему соціального забезпечення, встановлення справедливого податкового режиму для пенсій, забезпечення більш тісного взаємозв'язку між пенсійними внесками та розміром пенсії та ряд інших.

Суть пенсійної реформи в Україні полягає у переході до трирівневої пенсійної системи, де окрім двох джерел – солідарного фонду та накопичувального – пенсійні виплати будуть формуватися також з третього джерела, яке мають забезпечити недержавні фонди. Тобто третім рівнем є система недержавного пенсійного забезпечення. Трирівнева пенсійна система гарантує, що кошти на рахунках Державного та недержавних пенсійних фондів є безпосередньою власністю пенсіонерів, які впродовж своєї трудової діяльності здійснювали визначені платежі до цих фондів. За цих умов по досягненню пенсійного віку їм буде виплачуватись пенсія із декількох джерел [5].

Недержавний пенсійний фонд (НПФ) - фінансова інституція, що надає послуги з недержавного пенсійного забезпечення, її основною метою є забезпечення одержання певною особою додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат. З прийняттям Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» в Україні передбачено створення багаторівневої системи недержавного пенсійного забезпечення.

Функціонування НПФ закріплено законодавством, як елемента третього рівня пенсійної системи України. Функціонують НПФ на засадах добровільної участі населення у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання додаткових пенсійних виплат. Фінансові ресурси НПФ - грошові кошти, що знаходяться в його розпорядженні. Початково формування фінансових ресурсів НПФ здійснюється в процесі утворення пайового капіталу. Джерелами коштів для НПФ є внески, інвестиційний дохід або продаж активів. Громадяни мають право вільно на власний вибір відкривати індивідуальний накопичувальний рахунок в обраному НПФ, та відповідно сплачувати внески згідно укладеного договору з адміністратором такого фонду. Внески також може сплачувати роботодавець. Витрачають кошти недержавні пенсійні фонди на пенсійні виплати, зобов'язання, видатки та придбання активів. Також грошові кошти використовуються в цілях інвестування серед чітко визначених законодавством напрямів. Це сприяє мінімізації інвестиційного ризику.

Пошук фінансових джерел розвитку недержавного пенсійного фонду, забезпечення ефективного інвестування фінансових ресурсів набуває важливого значення в мовах макроекономічної нестабільності.

У процесі формування фінансових ресурсів недержавних пенсійних фондів важливе значення має структура їхніх джерел. У подальшому вони інвестуються для забезпечення інвестиційного доходу учасникам. Вагомим значенням для зростання активів НПФ набуває надійність та доходність фінансових інструментів інвестування. Інвестиційний дохід у цілому за відповідний період має бути на рівні не меншому, ніж частка витрат на адміністрування пенсійних внесків та рівень інфляції.

Головними зобов'язаннями фонду є пенсійні виплати. Вони складають найбільшу частину поточних зобов'язань для НПФ. Джерелом формування головних зобов'язань фонду є накопичені пенсійні внески на індивідуальних рахунках. Рівень виконання цих зобов'язань залежить від характеру їх передбачуваності а також ліквідності фінансових інструментів. Джерелом покриття другорядних зобов'язань має бути інвестиційний прибуток. В іншому випадку будуть зменшуватися пайові внески учасників фонду [5]. За певний період активи повинні постійно збільшуватися як за рахунок отриманих пенсійних внесків, так і за рахунок збільшення їх ринкової вартості та отримання інвестиційного прибутку. Забезпечення збалансованості між структурою активів і пасивів є необхідною умовою стабільного функціонування НПФ.

В Україні ринок послуг недержавних пенсійних фондів почав діяти з 2005 р. Перший НПФ було зареєстровано 30 березня 2004 року. Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 9 регіонах України. Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 53, або 73,6% від загальної кількості зареєстрованих НПФ [1].

На сьогодні на ринку функціонують НПФ і професійні компанії, які надають їм послуги, серед яких адміністратори недержавних пенсійних фондів, компанії з управління активами, а також банки, які

зберігають активи НПФ [8]. На початок 2016 р. в Україні було зареєстровано 72 НПФ, зокрема 61 відкритий (їхнім вкладником може стати будь-яка юридична або фізична особа), шість корпоративних (створених юридичною особою для забезпечення додатковою пенсією своїх працівників), п'ять професійних (створених профспілками чи їхніми об'єднаннями для своїх членів). Кількість громадян, які уклали пенсійні контракти з фондами та є майбутніми пенсіонерами НПФ, на початок 2016 р. сягнула 837 тис. осіб. Активи недержавних пенсійних фондів на 1 січня 2016 р. становили близько 2 млрд грн. Із 61 відкритого НПФ тринадцять мають чисті активи, що перевищують 20 млн грн (такий розмір активів, поряд з іншими вимогами дає право НПФ відкривати пенсійні рахунки другого рівня пенсійної системи для громадян). В Україні кількість НПФ є нестабільною. Якщо у 2014 у Державному реєстрі фінансових установ налічувалось 76 НПФ, у 2015 р. - 72, то у 2016 р. їх кількість знизилася і становила вже 69 установ, а кількість адміністраторів НПФ меншилася на одну і склала 23 одиниці.

Світова фінансово-економічна криза суттєво вплинула на розвиток НПФ у світовому масштабі - падіння їх активів склало біля 17% в 2008 р. Однак, вже в 2010 р. до кризові показники було відновлено завдяки високим щорічним темпам зростання. У довгостроковому періоді прогнозується збільшення обсягів активів пенсійних фондів майже у всіх країнах світу].

Основні показники діяльності НПФ, згідно з поданими звітними даними, та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні показники діяльності НПФ в Україні

Показники	2014	2015	2016	Темпи приросту, %	
				2015/2014	2016/2015
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	61,3	55,7	60,0	-9,10%	7,70%
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	849,6	833,6	836,2	-1,90%	1,00%
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2262,9	2352,7	1992,1	4,00%	-15,30%
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1655,8	1813,1	1851,0	9,50%	2,10%
у тому числі:					
від фізичних осіб	112,9	72,9	80,1	-35,40%	9,90%
від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0%	0%
від юридичних осіб	1542,3	1739,7	1770,4	12,80%	1,80%
Пенсійні виплати, млн. грн.	317,6	467,4	562,9	47,20%	20,40%
Кількість учасників, що отримали/ отримують пенсійні виплати, тис. осіб	69,3	78,1	80,3	12,70%	2,80%
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1083,8	1184,9	899,5	9,30%	-24,10%
Прибуток від інвестування активів НПФ, млн. грн.	939,7	1002,1	686,4	6,60%	-31,50%
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	144,1	182,8	213,1	26,90%	16,60%

Джерело: складено за [1].

Станом на початок 2016 р. загальна кількість учасників НПФ становила 836,2 тис. осіб, з яких отримують (отримали) пенсійні виплати 82,2 тис. (9,8 % від загальної кількості учасників). Незважаючи на те, що кількість недержавних пенсійних фондів у 2016 р. зменшилась порівняно з 2015 р., число укладених пенсійних контрактів зросло, як і сума пенсійних внесків (табл. 1). Тобто кількість вкладників в НПФ повільно зростає. Найбільшу частку у загальній кількості учасників НПФ складають особи віком від 25 до 50 років (63%), та особи вікової групи від 50 до 60 років (26%), частка осіб віком від 60 років складає 8%, а до 25 років лише 3% [1].

Однією з найважливіших особливостей НПФ є те, що вони відіграють ключову роль на ринку фінансових посередників, оскільки мають можливість акумулювати фінансові ресурси та мають суттєвий інвестиційний потенціал [2]. Інвестиційна діяльність НПФ позитивно впливає на розвиток економіки в цілому, адже це додаткові інвестиції в пріоритетні галузі.

Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому, стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ. НПФ інвестують активи у різні фінансові інструменти – державні та корпоративні облигації, в акції українських та іноземних емітентів, у грошові кошти, розміщені на депозитах і банківських рахунках, у банківські метали, об'єкти нерухомості. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів серед дозволених та дотримання встановлених чинним законодавством умов та обмежень [7]. У 2016 р. переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали депозити в банках (42,0% інвестованих активів), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (36,1%), облигації підприємств, емітентами яких є резиденти України (11,6%), акції українських емітентів (1,7%).

У 2016 р. відбулося суттєве зниження, порівняно з 2015 р., суми інвестиційного доходу та прибутку від інвестування активів. До основних чинників такого зниження слід віднести: низькі доходи населення, як результат - низький рівень заощаджень; недовіра населення до стабільності функціонування НПФ; недостатня

поінформованість населення щодо діяльності НПФ; економічна неситабільність в країні; відсутність гарантування збереження пенсійних накопичень в НПФ; оподаткування доходів за пенсійними внесками.

Для покращення стану НПФ необхідно більш активно проводити пенсійну реформу, широко інформувати населення про переваги накопичувальної системи пенсійного забезпечення, введення короткострокових податкових пільг, формування в суспільстві позитивного іміджу НПФ, зміцнення інституту довіри до НПФ. Усе це має відбуватися на фоні відновлення економічної динаміки, поліпшення інве

Для розвитку та вдосконалення недержавного пенсійного забезпечення необхідно вжити наступних заходів: створення сприятливого податкового клімату; залучення додаткових ресурсів на фінансування пенсійних виплат для скорочення розриву між доходами працездатного населення і пенсіонерів; підвищення рівня довіри до НПФ.

Основною метою запровадження другого рівня пенсійної системи є підвищення розміру пенсій за рахунок доходу, одержаного від інвестування пенсійних внесків громадян у цінні папери, купівля-продаж яких здійснюватиметься на фондовому ринку.

На розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення покладаються великі надії щодо ліквідації дефіциту Пенсійного фонду України та підвищення рівня життя пенсіонерів [4]. У підсумку така система дозволяє: створити додаткове до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування джерело пенсійних виплат; забезпечити громадянам більш високий рівень життя при досягненні пенсійного віку; сприяти формуванню нових джерел інвестиційних ресурсів для інвестування в різні сектори економіки; створити умови для додаткового стимулювання розвитку ринку капіталів, здешевлення кредитів та підвищення ліквідності фондового ринку тощо.

На сьогодні актуальною проблемою для недержавних пенсійних фондів є забезпечення дохідності пенсійних активів вище рівня інфляції. До основних причин недостатнього розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні можна віднести [2; 3; 9]: низький рівень дохідності пенсійних активів; законодавчу неврегульованість окремих питань діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення; низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ; недостатню зацікавленість роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм для працівників; низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі у системі недержавного пенсійного забезпечення; обмежений вибір фінансових інструментів, придатних для інвестування в них пенсійних коштів, унаслідок відставання розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів; низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві та недостатність її фінансування.

Справедливим є твердження, що вдосконалення пенсійної реформи відповідатиме удосконаленню всієї економічної системи тому, що створення обов'язкового накопичувального фонду та системи недержавних пенсійних фондів створять додаткові стимули для виходу економіки з тіні та слугуватимуть великим потенціалом фінансових ресурсів для інвестування і розвитку економіки.

Висновки. За сучасних умов серйозним чинником стабілізації пенсійної системи України має стати ефективне функціонування усіх її законодавчо визначених рівнів.

У статті з'ясовано особливості функціонування недержавних пенсійних фондів. Представлено детальний аналіз сучасного стану формування фінансових ресурсів недержавних пенсійних фондів України впродовж 2014-2016 рр. Здійснено оцінку їх діяльності та можливості ефективного інвестування акумульованих коштів. НПФ є важливим інститутом-інвестором на фінансовому ринку, який має широкі потенційні можливості щодо акумулювання та подальшого інвестування значних коштів на довготермінові періоди.

Визначено, що основними проблемами в Україні щодо інвестування акумульованих недержавними пенсійними фондами коштів є низький розвиток фінансового ринку, відсутність надійних і дохідних фінансових інструментів інвестування, недостатня розвиненість інфраструктури ринку цінних паперів, низький рівень поінформованості населення. З метою як збереження, так і примноження коштів недержавних пенсійних фондів необхідно розвивати фінансовий ринок, підвищувати надійність фінансових інструментів інвестування. Р розвиток фінансового посередництва можливий лише тоді, коли відбуватиметься загальне зростання економіки країни та підвищення рівня довіри населення до цих інституцій.

Пожвавлення економічної динаміки в Україні повинно відбутись за рахунок стимулювання державою розвитку малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць для всіх вікових категорій населення, викорінення неофіційної оплати праці, підвищення розміру офіційної оплати праці, що підвищить добробут населення та його спроможність здійснювати відрахування в недержавні пенсійні фонди. Також особлива увага у сучасних умовах повинна приділятися послідовній та науково обґрунтованій пенсійній реформі, яка терміново потребує вдосконалення та оперативних і стратегічних ефективних рішень. Першочерговими заходами у цьому аспекті є зниження рівня тінізації економіки, покращення інвестиційного клімату країни.

Список використаних джерел

1. Інформація про стан і розвиток недержавного пенсійного забезпечення України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dfp.gov.ua/732.html>. 2014-2016 роки.
2. Квасницька Р.С. Сучасні тенденції використання інвестиційного потенціалу недержавних пенсійних фондів України / Р.С. Квасницька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – С. 184-186.

3. Кужельєв М.О. Розвиток інфраструктури ринку цінних паперів: сутність та елементи / М.О. Кужельєв, І.П. Головенко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України / Національний університет державної податкової служби України. – 2016. - № 2. – С. 144-154.
4. Лисяк Л.В. Роль державного бюджету у зміцненні доходів Пенсійного фонду України / Л.В.Лисяк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія Економіка. – 2016. - №10 (2). – Т.24. – С.38-45.
5. Мелешко О.В. Концептуальні засади формування фінансових ресурсів недержавною системою пенсійного забезпечення в Україні / О.В. Мелешко // Національна економіка в умовах зміни ролі та місця людини в системі суспільного виробництва : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. / Бізнес Інформ. – № 11 (2). – 2009. - С. 55-57.
6. Пенсійна реформа: що робила Європа і що робити нам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://texty.org.ua/pg/article/textynewseditor/read/60121/Pensijna_reforma_shho_robyla_Jevropa_i_shho.
7. Про недержавне пенсійне забезпечення [Електронний ресурс] : Закон України від 09 липня 2003 р. № 1057-IV / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15>.
8. Рекуненко І.І. Проблеми діяльності фінансових посередників в системі недержавного пенсійного забезпечення України / І.І. Рекуненко // Українська академія банківської справи. – 2016. – С. 210-212.
9. Сидорчук О.В. Проблеми та перспективи розвитку пенсійного забезпечення в Україні в умовах євроінтеграції / О.В. Сидорчук // Актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного права в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного круглого столу. – 2016. – С. 395-397.

References

1. Informaciya pro stan i rozvy`tok nederzhavnogo pensijnogo zabezpechennya Ukrayiny` [Information on the state and development of private pension Ukraine]. : <http://dfp.gov.ua/732.html>. 2014-2016 roky`.
2. Kvasny`cz`ka R.S. (2016), Suchasni tendenciyi vy`kory`stannya investy`cijnogo potencialu nederzhavny`x pensijny`x fondiv Ukrayiny` [Modern trends in use of the investment potential of private pension funds Ukraine] // Visny`k Xmel`ny`cz`kogo nacional`nogo universy`tetu. pp. 184-186.
3. Kuzhelyev M.O. and Golovenko I.P. (2016), Rozvy`tok infrastruktury` ry`nku cinny`x paperiv: sutnist` ta elementy` [The development of securities market infrastructure: the nature and elements] // Zbirny`k naukovy`x prac` Nacional`nogo universy`tetu derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby` Ukrayiny` / Nacional`ny`j universy`tet derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby` Ukrayiny`. №2. pp. 144-154.
4. Lysiak L.V. (2016), Rol` derzhavnogo byudzhetu u zmicznenni doxodiv Pensijnogo fondu Ukrayiny` [The role of the State budget in building revenue Pension Fund of Ukraine] // Visny`k Dnipropetrovs`kogo universy`tetu. Seriya Ekonomika. №10 (2). Т.24. pp.38-45.
5. Meleshko O.V. (2009), Konceptual`ni zasady` formuvannya finansovy`x resursiv nederzhavnoyu sy`stemoju pensijnogo zabezpechennya v Ukrayini [Conceptual framework of financial resources non-state pension system in Ukraine] // Nacional`na ekonomika v umovax zminy` roli ta miscya lyudy`ny` v sy`stemi suspil`nogo vy`robny`cztva : materialy` Vseukrayins`koyi nauково-prakty`chnoyi konferenciyi. / Biznes Inform. № 11 (2). pp. 55-57.
6. Pensijna reforma: shho roby`la Yevropa i shho roby`ty` nam [Pension reform: what Europe has done and what we do]. : http://texty.org.ua/pg/article/textynewseditor/read/60121/Pensijna_reforma_shho_robyla_Jevropa_i_shho.
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine «About private pension provision» : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
8. Rekunenko I.I. (2016), Problemy` diyal`nosti finansovy`x poseredny`kiv v sy`stemi nederzhavnogo pensijnogo zabezpechennya Ukrayiny` [Problems of financial intermediaries in the private pension system Ukraine] // Ukrayins`ka akademiya bankivs`koyi spravy`. pp. 210-212.
9. Sy`dorochuk O.V. (2016), Problemy` ta perspekty`vy` rozvy`tku pensijnogo zabezpechennya v Ukrayini v umovax yevrointegraciyi [Problems and prospects of pension provision in Ukraine in terms of European integration] // Aktual`ni problemy` ta perspekty`vy` rozvy`tku pry`vatnogo prava v umovax yevrointegraciyi: zbirny`k materialiv Vseukrayins`kogo nauково-prakty`chnogo kruglogo stolu. pp. 395-397.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Лисяк Любов Валентинівна, д.е.н., професор, Академік АЕН України, завідувач кафедри фінансів, Університет митної справи та фінансів
вул. Володимира Вернадського 2/4, м. Дніпро, 49000, Україна
e-mail: L_Lubov@ua.fm

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Лысяк Любовь Валентиновна, д.э.н., профессор, Академик АЭН Украины, заведующая кафедрой финансов, Университет таможенного дела и финансов,
ул. Владимира Вернадского 2/4, г. Днепр, 49000, Украина
e-mail: Lysiak_Ljubov@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Liubov Lysiak, Doctor of Economic Sciences, Professor, Academy of Economic Sciences of Ukraine, head of the Department of Finance,
University of Customs and Finance
2/4 Vladimir Vernadsky Str., Dnipro, 49000, Ukraine
e-mail: Lysiak_Liubov@gmail.com

УДК: 364-624

**ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ:
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Матвієнко І.Л.

Предметом дослідження є теоретичні підходи до трактування сутності соціально вразливих верств населення, а також система фінансового забезпечення їх соціального захисту.

Мета статті - висвітлення сутності поняття «соціально вразливі верстви населення», конкретизація переліку осіб, яких відносять до даної категорії, дослідження особливостей фінансової підтримки вразливих верств населення в Україні.

Теоретичною і методологічною основою досліджень є: загальні принципи здійснення фінансової політики в Україні, наукові праці вчених у галузі економіки та соціальної політики з питань фінансової підтримки соціально вразливих верств в Україні, сучасні погляди вітчизняних науковців щодо розуміння сутності поняття «соціально вразливі верстви населення».

Результати дослідження. У статті висвітлено концептуальні підходи до трактування фінансової політики підтримки соціально вразливих верств як системного, комплексного явища, а також теоретичні підходи до визначення сутності поняття «соціально вразливі верстви населення», та їхнє місце у системі соціального захисту. Розглянуто шляхи здійснення соціального захисту вразливих верств, джерела фінансування.

Галузь застосування результатів дослідження полягає в тому, що подані в роботі теоретичні положення та практичні рекомендації можуть бути використані у діяльності спеціалізованих закладів соціального захисту, а також органами місцевого самоврядування при складанні відповідних соціальних програм стосовно фінансової підтримки та соціального захисту соціально вразливих верств.

Висновки. Проаналізувавши частину літератури з даної тематики, можна зробити висновки про те, що немає законодавчого визначення поняття «соціально вразливі верстви населення» і превалює його розширене тлумачення, - що, крім іншого, створює певні складнощі у соціальній практиці. Отже, необхідна конкретизація, уточнення і нормативне закріплення цього поняття.

Очевидно, що сучасні реалії соціально-економічного розвитку України потребують значного соціального реформування, особливо в частині бюджетного фінансування соціальної сфери, що беззаперечно висувається життям як один з найбільш актуальних національних пріоритетів сучасної фінансової політики України.

Ключові слова: соціальна політика держави, соціальний захист, фінансове забезпечення соціального захисту, соціально вразливі верстви населення, соціально незахищені верстви населення.

**ФИНАНСИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО УЯЗВИМЫХ СЛОЕВ НАСЕЛЕНИЯ:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ**

Матвиенко И.Л.

Предметом исследования являются теоретические подходы к трактовке сущности социально уязвимых слоев населения, а также система финансового обеспечения их социальной защиты.

Цель статьи - раскрытие сущности понятия «социально уязвимые слои населения», конкретизация перечня лиц, которых относят к данной категории, исследования особенностей финансовой поддержки уязвимых слоев населения в Украине.

Теоретической и методологической основой исследований являются: общие принципы осуществления финансовой политики в Украине, научные работы ученых в области экономики и социальной политики по вопросам финансовой поддержки социально уязвимых слоев в Украине, современные взгляды отечественных ученых к пониманию сущности понятия «социально уязвимые слои населения».

Результаты исследования. В статье раскрыты концептуальные подходы к трактовке финансовой политики поддержки социально уязвимых слоев как системного, комплексного явления, а также теоретические подходы к определению сущности понятия «социально уязвимые слои населения», и их место в системе социальной защиты. Рассмотрены пути осуществления социальной защиты уязвимых слоев, источники финансирования.

Область применения результатов исследования заключается в том, что представленные в работе теоретические положения и практические рекомендации могут быть использованы в